

CAP

Den 24. oktober 2024

Overvågningskomitéens udtalelse vedrørende forslag til ændring af CAP-planen for 2025

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø (tidligere Landbrugsstyrelsen) har gennemført to høringer af Overvågningskomitéen for CAP-planen vedrørende forslaget til ændring af CAP-planen for 2025. De to høringer og de modtagne bemærkninger til ændringsforslaget, inklusive styrelsens opfølgning herpå, gennemgås i to afsnit nedenfor.

1. Den første høring af Overvågningskomitéen den 25. juni – 9. juli 2024

Landbrugsstyrelsen har i perioden 25. juni – 9. juli 2024 sendt forslag til ændring af CAP-planen for 2025 i skriftlig høring i Overvågningskomitéen for CAP-planen.

De foreslåede ændringer til CAP-planen for 2025 fremgår af et notat samt den justerede CAP-plan version 4.0 med track-changes, der er udsendt til Overvågningskomitéen i forbindelse med den skriftlige høring.

Ved udløbet af høringsfristen havde følgende medlemmer af Overvågningskomitéen fremsendt bemærkninger til forslaget til ændring af CAP-planen: Plan- og Landdistriktsstyrelsen, 3F, Fri-luftsrådet, fælles høringssvar fra Dansk Ornitologisk Forening og Danmarks Jægerforbund, Danmarks Biavlerforening samt Landbrug & Fødevarer.

Nedenfor gengives de væsentligste bemærkninger til ændringsforslaget samt styrelsens opfølgning herpå:

Part	Bemærkninger	Opfølgning
Plan- og Landdistriktsstyrelsen	Plan- og Landdistriktsstyrelsen har ingen bemærkninger til ændringsforslaget.	Ingen opfølgning.
3F	3F bemærker i forhold til afsnit 7.5 om social konditionalitet, at det er afgørende, at myndighederne selv tager ansvar for kontrollen, da overenskomstdækningen og organiseringen på området betyder, at der ikke kan sikres en effektiv kontrol inden for den danske model. Den lave organisering hænger bl.a. sammen med den udbredte brug af udenlandsk arbejdskraft	Ved implementeringen af social konditionalitet er medlemsstaterne forpligtiget til at benytte gældende kontrol- og håndhævelsessystemer inden for social- og beskæftigelseslovgivningen og de gældende

	på området, hvor mange af de ansatte opholder sig midlertidigt i Danmark. Det betyder, at der er tale om arbejdskraft, som ofte ikke kender deres rettigheder i Danmark. Det er derfor vigtigt, at myndighederne sørger for en effektiv kontrol samt oplysning til landmændene om regler og forpligtelser.	arbejdsstandarder. Herudover skal medlemsstaterne "(...) sikre en klar adskillelse af ansvarsområderne mellem de myndigheder eller organer, der er ansvarlige for håndhævelse af social- og beskæftigelseslovgivningen og gældende arbejdsstandarder på den ene side og betalingsorganerne på den anden side, idet betalingsorganernes rolle er gennemførelsen af betalinger og at pålægge sanktioner under mekanismen vedrørende social konditionalitet.". Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø (SGAV) må derfor ikke påvirke det eksisterende håndhævelses- eller kontrolsystem, og derfor henviser styrelsen til de ansvarlige håndhævelsesmyndigheder og -organer. Styrelsen henviser her til artikel 87 i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2021/2116 af 2. december 2021 om finansiering, forvaltning og overvågning af den fælles landbrugspolitik og om ophævelse af forordning (EU) nr. 1306/2013.
Friluftsrådet	Friluftsrådet ser generelt gerne, at CAP-planen i endnu højere grad understøtter udlæg af naturelementer i landbrugslandet med en længerevarende tidshorisont og naturelementer, der bidrager til økologisk sammenhæng og udvidelse af eksisterende naturelementer. Det bemærkes, at der i den forbindelse bør være særlig opmærksomhed på at sikre udlæg af naturelementer i områder med lav landskabsheterogenitet. Det vil både styrke agerlandets biodiversitet, bestøvning af produktionsafgrøder, biologisk kontrol med skadevoldere og den rekreative værdi.	SGAV noterer sig Friluftsrådets ønsker om understøttelse af udlæg af naturelementer. Derudover noteres bemærkningen om opbakningen til nedlæggelse af ordningen for ekstensivering med slæt samt omprioritering af midlerne til bioordningen for biodiversitet & bæredygtighed.

	Friluftsrådet har desuden følgende bemærkninger til specifikke ordninger i CAP-planen: 1) I lyset af de hidtidige erfaringer med ordningen for ekstensivering med slæt kan Friluftsrådet bakke op om nedlæggelse af ordningen og en omprioritering af midlerne til bioordningen for biodiversitet og bæredygtighed. 2) I ordningen for privat skovrejsning finder Friluftsrådet det fornuftigt, at kommuner fremover kan agere projektere og indgå projektaftaler med private lodsejere om at gennemføre skovrejsningsprojekter på privatejede landbrugsarealer. Det kan forhåbentlig bidrage til at skabe flere sammenhængende skovrejsningsprojekter på private arealer og synergi til friluftsliv i områderne. Friluftsrådet ser i øvrigt gerne, at friluftsmuligheder i private skovrejsningsprojekter fremmes yderligere ved at målrette placering af ny skov bynært eller i områder med lav skovandel og ved, at tilskudsordningen tilrettelægges, så den understøtter en udvidet adgang til private skove, gerne svarende til de adgangsregler, der gælder i offentlige skove.	Ang. 1) Styrelsen noterer sig Friluftsrådets ønske om udvidet adgang til private skove rejst med tilskud fra ordningen. Ang. 2) Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer. SGAV skal bemærke, at ordningen er en udmøntning af landbrugsaftalen fra 2021 som et af de fire kollektive virkemidler til at reducere udledningen af kvælstof og drivhusgasser. Ordningen har derudover til formål at beskytte drikkevandsinteresser. Styrelsen har derfor implementeret ordningen med henblik på at understøtte disse formål og skabe mest muligt effekt i forhold til midlerne afsat i landbrugsaftalen. Det er styrelsens vurdering, at såfremt ordningen skulle tilrettes til at understøtte udvidet adgang til private skove, ville det medføre øgede udgifter til et formål, som ligger udenfor formålet med ordningen.
Fælles høringssvar fra Dansk Ornitologisk Forening og Danmarks Jægerforbund	Dansk Ornitologisk Forening/BirdLife Danmark og Danmarks Jægerforbund (herefter "foreningerne") bemærker, at de har fokuseret på CAP-planforslagets afsnit 9 vedr. bio-ordning for biodiversitet og bæredygtighed, jf. side 300 ff. i versionen af planen med track-changes, sammenholdt med miljørapportens afsnit 7.1, dvs. miljøvurderingen af biologisk mangfoldighed, flora og fauna. Foreningerne bemærker vedrørende usikkerhed om de 4 pct. udtagning, at de har modtaget Landbrugsstyrelsens forklaring på, hvorfor der i forslaget opereres med en fuld ophævelse af GLM8-kravet om udtagning af 4 pct. til ikke-produktive formål (i forlængelse af EU-beslutningen herom), også selv om Danmark efter	Det bemærkes, at der efterfølgende er truffet politisk beslutning om etablering af et supplerende nationalt GLM 10 krav. GLM 10 er en videreførelse af GLM 8 delkrav 1 og indeholder dermed en opretholdelse af kravet om udtagning af 4 pct. ikke-produktive arealer (brakkravet). Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer.

	det oplyste har søgt om mulighed for at fastholde kravet nationalt. Foreningerne bemærker, at de naturligvis er forstående overfor, at styrelsen af tids- og proceduremæssige grunde er nødsaget til at gennemføre en ændring af CAP-planen som foreslået, men savner, at det i planændringen, og dermed også i miljøvurderingsrapporten, nævnes, at Danmark har søgt om tilladelse til at opretholde kravet om udtagning af de 4 pct., og herunder også en kort beskrivelse af, hvilke ændringer det vil medføre, hvis Danmark får den ønskede tilladelse.	SGAV har noteret sig bemærkningen om, at foreningerne er forstående overfor styrelsens svar angående tids- og proceduremæssige grunde til gennemførslen af ændringerne. Samtidig tages det til efterretning, at den mulige planændring i forbindelse med indførelsen af et nationalt krav med fordel kunne fremgå af miljøvurderingsrapporten. Det bemærkes yderligere, at udarbejdelsen af den sammenfattende redegørelse over miljøvurderingen vil indeholde de endelige ændringer omhandlende det nationale GLM 10 krav (4 pct. brakkrevet), og derudover en vurdering af ændringernes miljøkonsekvenser.
	Foreningerne bemærker, at det fremgår af såvel miljørapporten som CAP-planændringerne, at 63.000 af det nuværende 82.000 ha GLM8-areal forventes videreført som ikke-produktive arealer under bioordningerne, og at der derudover forventes, hvad der betegnes som "en naturlig stigning i søgning til ordningen som følge af bedrifternes gradvise tilpasning". Sammenlagt anfører CAP-planen, at der vil ske en stigning i søgningen på bioordninger fra 50.000 til 141.900 ha (mens der bortfalder potentiale for 38.000 ha under ordningen ekstsivering med slæt – i realiteten dog langt mindre). Alt i alt skønner Miljørapporten, at der kun vil ske et begrænset fald i det ikke-produktive areal som følge af de foreslåede ændringer, hvorfor rapporten konkluderer, at "der samlet set forventes en begrænset negativ effekt på miljøfaktoren biologisk mangfoldighed, flora og fauna". En konklusion, der er overført enslydende til selve CAP-planforslaget. Foreningerne bemærker, at de anser de anlagte skøn for meget optimistiske hvad søgning på bioordninger angår, og de opfordrer til, at det i	SGAV noterer sig bemærkningen og henviser til, at der er tale om fremskrivninger baseret på tal fra IFRO. Samtidig skal det bemærkes, at indførelsen af det nationale GLM 10 krav vil ændre betingelserne for søgningen til bioordningerne, hvilket jf. ovenstående opfølgning vil komme til at fremgå af den sammenfattende redegørelse.

	CAP-planen direkte indskrives, hvilke foranstaltninger Danmark agter at sætte i værk, såfremt forudsætningerne ikke holder.	
	Foreningerne henleder opmærksomheden på, at det oprindelige GLM8-krav om 4 pct. udtagning til ikke-produktive formål havde direkte rod i EU's biodiversitetsstrategi, nærmere betegnet dennes afsnit 2.2.2.: <i>"Der er et presserende behov for at genskabe meget forskelligartede landskabstræk på mindst 10 pct. af landbrugsarealerne for at skabe plads til vilde dyr, planter, bestøvere og andet, der medvirker til naturlig skadedyrsregulering. Der er bl.a. tale om isolationsbælter ['buffer strips' i den engelsksprogede version], brakjord, der enten er eller ikke er i omdrift, hegn, ikkeproduktive træer, terrassemure og vandhuller."</i> (Jf. EU's Biodiversitetsstrategi COM (2020) 380 final, side 8, Kommissionens fremhævnning.) Foreningerne bemærker herefter, at når det med ændringen af CAP-planen nu bliver frivilligt for landbrugerne at udtage arealer til ikke-produktive formål, viser alle hidtidige erfaringer – herunder erfaringerne med anvendelse af fjernbrak under det nugældende GLM8-krav – at der netop ikke etableres forskelligartede landskabstræk på de højproduktive jorde, hvor der endda i særlig grad turde være behov for etablering af den økologiske infrastruktur, der er en forudsætning for sikring af netop den bestøvning og biologisk kontrol med skadevoldere, som Biodiversitetsstrategien lægger op til (og som samtidig ville have givet et samlet set større naturindhold i landbrugslandskaberne). Foreningerne anbefaler derfor, at der indtænkes mekanismer i bioordningen biodiversitet og bæredygtighed, som i særlig grad begunstiger udtag i områder med lav landskabsheterogenitet. Grundet det aktuelle tidspres er foreningerne fuldt forstående for, at sådanne mekanismer ikke vil kunne beskrives i detaljer i CAP-planen, men skal opfordre til, at der indsættes formuleringer om, at Danmark har til hensigt at indarbejde sådanne incitamenters på bekendtgørelsesniveau, når planen skal realiseres.	Det bemærkes, at der efterfølgende er truffet politisk beslutning om etablering af et supplerende nationalt GLM 10 krav. GLM 10 er en videreførelse af GLM 8 delkrav 1 og indeholder dermed en opretholdelse af kravet om udtagning af 4 pct. ikke-produktive arealer (brakkravet). Såfremt der er behov for at få indført yderligere mekanismer under bioordningen biodiversitet & bæredygtighed, der begunstiger yderligere udlægning af ikke-produktive elementer og arealer i områder med lav landskabsheterogenitet, skal dette besluttet af forligskredsen bag landbrugsaftalen, førend det indsættes i CAP-planen og efterfølgende godkendes af Kommissionen. Det vil derfor i givet fald tidligst kunne indføres fra 2026.

Danmarks Bi-avlerforening	Danmarks Biavlerforening bemærker til kapitel 5.2 vedrørende ændringerne til ordningen for biavlsprodukter, at de finder det relevant, at der tilføjes yderligere to kriterier til effekterne for 2027. De to kriterier er følgende: - Inddragelse af biavlere i projektet og - Formidling af projektets resultater til biavlere. Tilføjelse af de to kriterier skal sikre, at projekter under ordningen gøres mere relevante for biavlerne, samt at resultaterne af projekterne kommer til gavn for så bred en kreds som muligt. Desuden støtter Danmarks Biavlerforening de bemærkninger, der er fremsendt af Dansk Ornitologisk Forening/BirdLife Danmark og Danmarks Jægerforbund den 7. juli 2024, jf. ovenfor.	Ændringerne skyldes at SGAV har valgt at justere prioriteringsmodellen, så den bedre afspejler behovet i sektoren og de projektansøgnin-ger, der modtages. Ændringerne i kapitel 5.2 er foretaget på baggrund af dialog med biavlssektoren. Både SGAV og de inddragede aktører var indforståede med vigtigheden i ordentlig inddragelse og formidling. Det blev derfor besluttet at lade inddragelse og formidling fun-gere som overordnede og tværgående prioriteringsmar-kører. De vil derfor for pro-jektperioden 2026-2027 fun-gere som en overliggende ef-fektfaktor på tværs af alle kri-terierne. Effektfaktoren for formidling og inddragelse til-føjes ansøgerens vurderede effekt og har derved betyd-ning for ansøgernes placering ved prioriteringen.
Landbrug & Fødevarer (L&F)	Landbrug & Fødevarer mener, at der skal ske en justering af definitionen af aktiv landbruger i CAP-planen. Den nuværende definition af aktiv landbruger betyder, at en række landbrugere uforvarende kommer i klemme i forhold til at leve op til kriterierne for at være aktiv landbruger. Generelt bør det være således, at alle ansøgere, som udfører landbrugsaktiviteter på landbrugsarealer eller har erhvervsmæssigt husdyrhold, ikke bliver udelukket fra at søge grundbetaling, bioordninger, arealordninger og koblet støtte. L&F bemærker, at de nuværende kriterier giver en række uhensigtsmæssige effekter og ikke hænger sammen med, hvordan der normalt drives landbrug i Danmark. Det vigtigste er, at det sikres, at alle bedrifter, som ophører og som oprettes i løbet af ansøgningsåret, men ef-ter ansøgningsfristen, kan betragtes som aktive landbrugere og dermed få udbetalt landbrugs-støtte. Det gælder f.eks. ved generationsskifte, skattefri virksomhedsomdannelse, dødsboer, konkurser, salg	Det fremgår af CAP-planfor-ordningen, at medlemssta-terne i deres strategiske pla-ner fastsætter definitioner af bl.a. "aktiv landbruger". De bindende regler om aktiv landbruger er i Danmark fastsat i grundbetalingsbe-kendtgørelsen. SGAV skal i den forbindelse bemærke, at kriterierne om aktiv landbruger er udformet sådan, at ansøgerne har en række handlemuligheder – også hvis de er mindre land-brug og ikke har ansøgt om tilskud året forinden. Det kan dog kræve en tilpasning af deres praksis eller bedrift. De

	m.v. Der er særligt en udfordring ved ophør af bedrifter, som opfylder aktiv landbruger-kriteriet ved at være medlem af register for gødningsregnskab. For bedrifter, som oprettes i løbet af ansøgningsåret, er det særligt en udfordring i de tilfælde, hvor de skal overtage specifikke forpligtelser i støtteordninger fra ophørende bedrifter via et producentskifte. Landbrug & Fødevarer kan for nuværende ikke præcist gennemskue, om dette kræver ændringer i formuleringen i CAP-planen vedr. register for gødningsregnskab, eller om det blot kræver justeringer i grundbetalingsbekendtgørelsen. Det ønskes i den forbindelse, at kriteriet vedrørende medlemskab af register for gødningsregnskab gentænkes og justeres, så det i højere grad afspejler den praktiske virkelighed. Landbrug & Fødevarer ønsker desuden, at der tilføjes et supplerende kriterium, så det gøres muligt, at ansøgere, der modtager højst 5.000 EUR i direkte betalinger i indeværende ansøgningsår, også betragtes som aktive landbrugere. Desuden bør det undersøges, om det er muligt at sænke 40 ha grænsen, gerne ned til 20 ha. Endvidere er det vigtigt, at den nye ordning permanent ekstensivering sidestilles med andre udtagningsordninger, som er omfattet af artikel 4, stk. 4, litra C, i forordning (EU) 2021/2115. Derved sikres det, at det fortsat er muligt at søge grundbetaling til det udtagne areal, også selvom der udtages så stor en andel af bedriften til ordningen, at det ikke længere er muligt at være medlem af register for gødningsregnskab.	vil f.eks. enten kunne tilmelde sig Register for Gødningsregnskab, ansøge om at blive certificeret som økolog eller søge om tilsagn efter tilskudsordningen "Pleje af græs- og naturarealer". Ved at leve op til mindst et af disse kriterier, betragtes landbrugeren som aktiv landbruger. SGAV noterer sig Landbrug & Fødevarers synspunkter, men det er styrelsens opfattelse, at det for næsten alle landbrugere vil være muligt via tilpasninger at blive "aktiv landbruger". Styrelsen har endvidere udgivet vejledning og nyheder om, hvordan man bliver aktiv landbruger. SGAV vurderer på den baggrund, at der ikke er behov for at søge CAP-planens definition af aktiv landbruger ændret. Styrelsen vil dog vurdere, om der fremadrettet er behov for at justere de konkrete regler i grundbetalingsbekendtgørelsen om aktiv landbruger for at undgå utilsigtede konsekvenser – indenfor rammerne af den gældende definition i CAP-planen. En eventuel justering af de konkrete regler om aktiv landbruger vil skulle ske med udgangspunkt i, at ansøgerne også fremover vil skulle foretage bestemte aktiviteter for at opnå at blive aktiv landbruger. Endvidere vil en eventuel regeljustering skulle
--	---	---

		ses i lyset af, at omgåelse skal forebygges. I forhold til den nye tilskudsordning, permanent ekstensivering, er det muligt at opretholde grundbetaling, også selvom der på arealet ikke længere kan udføres en landbrugsaktivitet. Ansøger kan med den 1-årige tilsagnsforpligtelse opfylde kriterie 4, da arealet i så fald betragtes som et areal, der kan falde under artikel 4, stk. 4, litra c), i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2021/2115. Ansøger bør dog være opmærksom på, at når den 1-årige tilsagnsforpligtelse under ordningen for permanent ekstensivering udløber, skal arealet kunne leve op til de almindelige forpligtelser til arealet under grundbetaling (f.eks. landbrugsaktivitet på arealet), hvis ansøger fortsat vil søge tilskud under grundbetalingsordningen. I denne situation skal ansøger opnå status som aktiv landbruger via et af de andre fem kriterier. Hvis arealet ikke kan leve op til de almindelige støttebetingelser under grundbetaling efter tilsagnet udløber, har ansøger mulighed for at vedlægge en erklæring om grundbetaling til projektarealer til Fællesskema 2026, og få en vurdering af arealets mulighed for at være medvirkende til gennemførelse af Vandramme- eller Natura 2000-direktiverne, og dermed evt. kunne opfylde kravet om aktiv landbruger under kriterie 4.
--	--	---

	Landbrug & Fødevarer hilser forenklingsspakken velkommen og bemærker, at det er helt centralt, at alle muligheder for at forenkle landbrugspolitikken udnyttes fuldt ud i den danske implementering af reglerne. Landbrug & Fødevarer bifalder de ændringer, der er indarbejdet i udkastet til CAP-plan som følge af forenklingsspakken.	SGAV noterer sig Landbrug & Fødevarers bemærkning om forenkling.
	Landbrug & Fødevarer bifalder, at det nu skrives ind i GLM 5-7, at det er muligt at lave midlertidige fravigelser af GLM-kravene afhængig af vejrforholdene. Landbrugsstyrelsen opfordres til at lave en klar og effektiv procedure for, hvordan midlertidige fravigelser håndteres.	SGAV tager bemærkningen til efterretning.
	Landbrug & Fødevarer kvitterer for, at Landbrugsstyrelsen har til hensigt at indføre forenklingsspakkens mulige lempelser af kravene til konditionalitets- og krydsoverensstemmelseskontrol allerede med virkning fra 2024. Det gælder muligheden for helt at undgå krydsoverensstemmelseskontrol- og sanktioner på bedrifter, som både får tilskud under den nuværende reformperiode og også får tilskud fra landdistriktsprogrammet. Det gælder også muligheden for, at alle bedrifter med under 10 ha ikke er omfattet af krav om konditionalitetskontrol og –sanktioner. Landbrugsstyrelsen har imidlertid oplyst til Landbrug & Fødevarer ved et møde den 4. juli 2024, at EU-Kommissionen fortolker det nye regelsæt således, at alle bedrifter under 10 ha fortsat vil modtage krydsoverensstemmelseskontrol, hvis de modtager tilskud fra landdistriktsprogrammet. Dette er Landbrug & Fødevarer meget uforstående overfor. Det betyder, at der reelt kun er tale om en meget begrænset forenkling for alle de små bedrifter.	Krydsoverensstemmelse videreføres kun for 2025. Herefter vil alene konditionalitet finde anvendelse. Fra 2026 får forenklingen således fuld effekt for de bedrifter, der er under 10 ha. Medlemsstaterne er ikke overladt et skøn i forhold til disse regler. Styrelsen ses derfor at være forpligtet til at administrere og fortolke lovgivningen efter dennes klare ordlyd.
	Landbrug & Fødevarer bemærker, at som følge af en ny kortlægning af kulstofrige jorder i Danmark og deraf følgende justering i jordtypeklassifikationen af en række arealer er der ændringer til antallet af hektar omfattet af GLM 2. Det betyder, at der vil være færre hektar, som er omfattet af kravet end tidligere. Ændringen skyldes, at der er et fald i arealer, der klassificeres som kulstofrig lavbundsjord. Det er positivt, at kravet justeres efter det nye kort, og at dette effektueres allerede fra efteråret 2024.	SGAV noterer sig bemærkningen. Det giver ikke anledning til yderligere ændringer.

	Landbrug & Fødevarer bifalder den nye undtagelse under GLM 5, der muliggør jordbearbejdning ved forekomst af majshalvmøl og aksløberens larve.	SGAV noterer sig bemærkningen.
	Landbrug & Fødevarer ønsker, at GLM 6 (jorddækkekravet) forenkles og ensrettes mest muligt med de nationale regler for jordbearbejdning. Allerhelst ser Landbrug & Fødevarer, at GLM 6 helt erstattes af de nationale jordbearbejdningsregler. Dette skal suppleres med den undtagelse, der er indført i GLM 6, med mulighed for at lave falsk såbed for frøafgrøder. Desuden ønsker Landbrug & Fødevarer bl.a., at fristen for tidligst mulige destruktion af efterafgrøder på sandjord ensrettes med de nationale regler. Det vil sige, at fristen afkortes, så den gælder fra høst til 20. oktober og ikke længere gælder helt til 1. februar. Landbrug & Fødevarer bifalder den nye undtagelse under GLM 6, der muliggør jordbearbejdning ved forekomst af majshalvmøl og aksløberens larve. Desuden er det vigtigt for Landbrug & Fødevarer, at styrelsen løbende er åben overfor tilføjelsen af nye skadedyr til listen, hvis der opstår behov for, at disse skal bekæmpes mekanisk i perioden, hvor GLM6 kravet gælder. I forhold til muligheden for at lave falsk såbed forud for etablering af frøafgrøder er det vigtigt, at det løbende er muligt at justere listen med plantefamilier, der har mulighed for at lave falsk såbed. Særligt i forhold til havefrødyrkning kan der løbende komme nye familier til. Oplisting af plantefamilier i CAP-planen gør muligheden uflexibel i forhold til justeringer. Landbrug & Fødevarer bemærker, at for GLM 6 lempes reglerne for ca. 440.000 ha sandjord, der forventes omklassificeret til lerjord. Ligeledes skærpes kravet for ca. 80.000 ha lerjord. Her vil kravet gælde i en længere periode end tidligere. Det er særligt vigtigt, at der iværksættes en grundig informationsindsats i forhold til de arealer, hvor kravet skærpes som følge af ændringen i jordbundstypekortet.	SGAV noterer sig Landbrug & Fødevarers forslag og bemærker, at GLM 6 og de nationale jordbearbejdningsregler har forskellige formål (henholdsvis bevarelse af jordens potentiale og kvælstofudvaskning), hvorfor det ikke har været muligt at ensrette reglerne fuldstændigt. Styrelsen har orienteret Landbrug & Fødevarer vedr. undtagelsen for aksløberens larve og majshalvmøl ved et møde i uge 32. SGAV vurderer, at det vil være muligt løbende at justere listen over plantefamilier, for hvilke der kan foretages falsk såbed forud for etablering, såfremt det kan fagligt begrundes. Oplistningen af plantefamilier i CAP-planen var et krav fra Kommissionens side for at afgrænse særreglerne til de relevante afgrøder. SGAV har den 27. juni 2024 udsendt en nyhed vedr. de nye jordbundsklassifikationer (https://lbst.dk/nyheder/nyhed/nyhed/ny-kortdata-aendrer-omfanget-af-areaerne-under-visse-glm-krav). De nye kort er synlige i Internet Markkort (IMK), hvilket er præciseret i den seneste udgave af vejledning om konditionalitet (miljø).
	Landbrug & Fødevarer bemærker, at de er skuffede over, at mulighederne for at justere GLM 7-kravet i forenklingsspakken ikke foreslås	SGAV er umiddelbart uenig i, at en indførelse af afgrødedi-

	udnyttet i Danmark. Forenklingsspakken giver medlemslandene mulighed for at tilbyde landmændene, at de kan opfylde kravet om afgrøderotation (GLM 7) i form af afgrødediversificering. Det mener Landbrug & Fødevarer, at Danmark skal udnytte. For langt hovedparten af landmændene – men også for Landbrugsstyrelsen – vil denne mulighed medføre en ganske betydelig forenkling samtidigt med, at der ikke er betydelige agronomiske eller miljømæssige begrundelser for at fastholde den nuværende regel. Landbrug & Fødevarer foreslår derfor, at alle landmænd får mulighed for at opfylde GLM 7 enten ved at anvende afgrødediversificering (i samme form som i forrige reformperiode) eller ved at anvende afgrøderotation. Samtidig forenkles rotationskravet, så kravet alene består af et krav om årlig rotation på alle marker. Det er i den forbindelse fortsat vigtigt at sikre, at der ikke er særlige produktionsformer, som kommer i klemme ved en forenklet model.	versificering medfører en forenkling for administrationen af kravet. Styrelsen mener desuden, at afgrøderotation er et stærkere virkemiddel ift. formålet med kravet sammenlignet med afgrødediversificering. Styrelsens indstilling om at bevare afgrøderotation i dens nuværende form samt ikke at indføre afgrødediversificering er godkendt af forligskredsen og ministeren. Derfor forventes det ikke, at afgrødediversificering som opfyldelsesmulighed under GLM 7 opsøges yderligere på nuværende tidspunkt.
	Landbrug & Fødevarer bifalder, at CAP-planen konsekvensrettes i forhold til EU's forenklingsspakke. Det vil sige, at kravet om at udlægge 4 pct. af omdriftsarealet med ikke-produktive arealer og elementer bortfalder. Det er derfor med stor undren og bekymring, at Landbrug & Fødevarer kan konstatere, at regeringen vil spørge Europa-Kommissionen, om det er muligt at indføre et nationalt krav til erstatning for fireprocentskravet. Et sådant nationalt krav vil de facto ophæve indholdet og intentionen i den lovgivning, som EU har vedtaget. Det vil efter Landbrug & Fødevarers vurdering være i strid med EU-lovgivningen, der er umiddelbart gældende i alle EU-lande, og samtidig vil det forringe danske landmænds konkurrenceevne. Landbrug & Fødevarer anbefaler derfor, at Danmark efterlever beslutningen om, at kravet ophæves og erstattes med en udvidelse af den frivillige bioordning "biodiversitet & bæredygtighed". Denne tilgang vil bidrage til bedre, varige og mere lokalt forankrede løsninger, der kan understøtte en bedre biodiversitet i landbrugslandet. Landbrug & Fødevarer bemærker, at det fremgår af udkastet til CAP-plan, at det forventes, at B&B-ordningen indhenter en del af den tabte	Bemærkningen giver ikke anledning til ændringer. Kommissionen har bekræftet, at det er muligt at indføre et supplerende nationalt GLM krav til erstatning for det ophævede GLM 8 krav om udlægning af en andel af bedriftens omdriftsareal til ikke-produktive områder eller landskabstræk, hvis det supplerende nationale GLM-krav bidrager til opfyldelse af hovedmålsætningen med GLM8 kravet om forbedring af biodiversiteten på bedriften.

	effekt ved lukningen af bioordningen ekstensivering med slæt. Landbrug & Fødevarer forstår ikke, hvordan dette er muligt, da ekstensivering med slæt har et helt andet formål end B&B-ordningen. B&B ordningen har hovedsageligt fokus på biodiversitet, mens ekstensivering med slæt har fokus på reduktion af klimagas- og kvælstofudledning samt forberedelse til fremtidig udtagning af arealerne. Derudover erstattes ekstensivering med slæt af ordningen permanent ekstensivering. Permanent ekstensivering er i første omgang i 2024 finansieret af midler fra landdistriktsprogrammet 2014-2020, og det fremgår af trepartsaftalen, at ordningen ønskes fortsat i de kommende år. Det må være her, at denne effekt i stedet skal leveres.	
	Landbrug & Fødevarer bemærker, at det er positivt, at markkrat fortsætter som værende støtteberettigede efter bortfaldet af 4. pct.-kravet. Markkrattene skal også kunne indgå i bioordningen biodiversitet & bæredygtighed.	Det bemærkes, at der efterfølgende er truffet politisk beslutning om etablering af et supplerende nationalt GLM-10 krav. GLM-10 er en videreførelse af GLM-8 delkrav 1 og indeholder dermed en opretholdelse af kravet om udtagning af 4 pct. ikke-produktive arealer (brakkravet). De registrerede markkrat, der opfylder betingelserne for andre landskabselementer, og som ligger på omdriftsarealer, kan fremadrettet indgå i opfyldelsen af GLM10.
	Landbrug & Fødevarer bemærker, at det fremgår af side 281 i CAP-planen, at arealer kun kan indgå i ordningen, hvis arealerne umiddelbart forud for støtteåret har været ansøgt og berettiget til støtte under grundbetalingsordningen. Et lignende kriterium gælder også for bioordningen biodiversitet og bæredygtighed (side 305). Dette fortolkes af Landbrugsstyrelsen således, at der skal have været udbetalt grundbetaling til arealet i det foregående år. Dette kriterium giver udfordringer i tilfælde, hvor en landmand ikke har fået udbetalt grundbetaling til arealet, men årsagen til den manglende udbetaling reelt ikke har noget at	SGAV har fastsat som kriterie for bio-ordningerne, at arealerne skal have udbetalt grundbetaling det foregående år. Dette kriterie opfylder langt de fleste landbrugsarealer. Hvis dette kriterie fjernes, skal alle arealer under bio-ordningerne vurderes i henhold til, om de udgør et støtteberettiget landbrugsareal, hvilket vil medføre en større risiko for sanktioner og en øget kontrol.

	gøre med støtteberettigelsen af det konkrete areal. Det kan fx være, hvis ansøgeren det foregående år ikke blev betragtet som aktiv landbruger. Landbrug & Fødevarer mener, at denne fortolkning skal justeres, så det er det konkrete areals støtteberettigelse året før (og ikke om der har været udbetalt støtte), som er afgørende for, om der kan søges tilskud under de to bioordninger.	
	Landbrug & Fødevarer kvitterer for lukningen af ordningen ekstensivering med slæt, der i stedet erstattes af ordningen permanent ekstensivering.	Ingen opfølgning.
	Landbrug & Fødevarer bakker op om udvidelsen af den eksisterende ordning til biodiversitet & bæredygtighed, så den erstatter 4 pct.-kravet under GLM 8. Landbrug & Fødevarer mener, at finansieringen af en eventuel merudgift til ordningen findes ud af uudnyttede midler fra andre bioordninger og midler, der tidligere har været afsat til ordningen ekstensivering med slæt, som lukkes i 2025, frem for ved en reduktion af beløbet afsat til grundbetalingsordningen. Et konkret supplerende forslag er at nedsætte tillægget, så det afspejler etableringsomkostningerne. Landbrug & Fødevarer mener, at markkrat også skal kunne indgå i ordningen, da markkrat også kunne anvendes til opfyldelse af 4 pct.-kravet. Herudover kan det – hvis der fra politisk side er et stort ønske om at fremme særlige biodiversitetstiltag – overvejes at lave særlige tillæg til f.eks. en forlængelse af forbudsperioden mod slåning, arealer der ligger flere år samme sted, arealer der ligger i tilknytning til eksisterende marknatur og arealer der afgræsses. Det er dog en forudsætning, at dette ikke påvirker den samlede økonomiske ramme til finansiering af ordningen.	Det er en politisk beslutning, at der på forhånd flyttes midler fra grundbetalingen til biodiversitet & bæredygtighed, svarende til det forventede øgede areal under ordningen som følge af ophør af 4 pct. kravet under GLM8. Ordningen er desuden tilført midler fra lukningen af ekstensivering med slæt. Disse midler skal finansiere en forventet øget tilgang til ordningen – uafhængigt af ophør af 4 pct. kravet under GLM8 – og medvirke til at erstatte den aftalte effekt af ekstensivering med slet. Såfremt tillægget til bestøverbrak skal justeres, skal dette besluttet af forligskredsen. Hertil skal bemærkes, at tillægget til bestøverbrak har været medvirkende til, at målsætningen på 50.000 ha i ordningen blev indfriet i 2024. Yderligere justeringer til bioordningen biodiversitet & bæredygtighed skal ligeledes besluttet af forligskredsen. Da ændringer kræver justeret IT-opsætning mv. vil det ikke være muligt for SGAV at foretage yderligere ændringer af ordningen før tidligst i 2026.

	Landbrug & Fødevarer bemærker, at i udkastet til CAP-plan for 2025 nedsættes det allokerede beløb til grundbetaling for perioden 2025-27 med ca. 172 mio. kr. årligt, svarende til ca. 68 kr. per hektar. Som Landbrug & Fødevarer forstår det, er begrundelsen for nedsættelsen en forøget allokation af midler til bioordningen biodiversitet & bæredygtighed på baggrund af fjernelsen af 4 pct.-kravet. Det er helt essentielt at sikre en stabil og forudsigelig økonomisk udvikling for landmændene og en ensartet konkurrenceevne på tværs af medlemslande. Landbrug & Fødevarer mener derfor, at det er vigtigt, at de afsatte midler til grundbetaling ikke reduceres mere end svarende til opfyldelsen af EU's øremærkningskrav til bioordningerne, medmindre der kommer en massiv overansøgning på bioordningerne. Ekstra midler til bioordningen biodiversitet & bæredygtighed kan i første omgang findes ved at anvende midler fra andre bioordninger, som er underansøgt. Kun hvis dette ikke er tilstrækkeligt skal grundbetalingen reduceres.	Det bemærkes, at der efterfølgende er truffet politisk beslutning om etablering af et supplerende nationalt GLM-10 krav. GLM-10 er en videreførelse af GLM-8 delkrav 1 og indeholder dermed en opretholdelse af kravet om udtagning af 4 pct. ikke-produktive arealer (brakkravet). Der henvises til opfølgning på spørgsmålet om de 172 mio kr. fra den supplerende høring.
	Landbrug & Fødevarer bemærker, at det er positivt, at betingelserne for at være bedriftsleder i forbindelse med definitionen af "ung landbruger" nu tydeliggøres i CAP-planen.	Ingen opfølgning.
	Landbrug & Fødevarer kvitterer for den løbende dialog, der har været med Landbrugsstyrelsen i forbindelse med implementeringen af social konditionalitet i Danmark. Landbrug & Fødevarer har gennem denne proces blandt andet haft fokus på at repræsentere alle landbrugere og herunder den store del, som ikke er medlem af en arbejdsgiverforening, og som ikke har tegnet en overenskomst. Dette er vigtigt, da social konditionalitet omfatter alle landbrugere, der modtager landbrugsstøtte – også landbrugere, der ikke har ansatte. Landbrug & Fødevarer bemærker, at der er behov for en præcis definition af, hvad begrebet 'eksigibel afgørelse' dækker over. Således fremgår det af høringsmaterialet, at sanktioner indenfor konditionalitet alene finder anvendelse, hvor der af afgørende instanser er truffet en eksigibel afgørelse. Landbrugsstyrelsen har tidligere overfor Landbrug & Fødevarer indikeret, at eksigible afgørelser dækker over endelige afgørelser, der kan gennemtvinges ved magt, f.eks. med hjælp fra fogeden. Det gælder f.eks.	SGAV kvitterer ligeledes for den løbende dialog. Styrelsen er enig i vigtigheden af definition og forklaring af det centrale begreb "eksigible afgørelser". Uddybningen af begrebet ventes primært at indgå i vejledningen om social konditionalitet.

	retsafgørelser truffet af de almindelige domstole og arbejdsretten m.m. Sådanne eksempler bør fremgå tydeligt af vejledninger og bekendtgørelser til social konditionalitet.	
	Landbrug & Fødevarer bemærker vedrørende etableringsstøtte til unge landbrugere, at det er positivt, at CAP-planen tilpasses med henblik på at kunne udarbejde flerårige bekendtgørelser til ordningen. Flerårige bekendtgørelser kan således være med til at skabe forudsigelighed i forhold til de regler, unge landbrugere skal leve op til, hvis de ønsker at søge om etableringsstøtte gennem ordningen. Landbrug & Fødevarer bemærker desuden, at CAP-planen tilpasses, så etableringsstøtteordningen til unge landbrugere i højere grad gøres til en virksomhedsordning. I den forbindelse er det vigtigt for Landbrug & Fødevarer at sikre, at denne udmøntning ikke kommer til at begrænse muligheden for unge landbrugere til individuelt at modtage støtte. Landbrug & Fødevarer vil gerne gøre opmærksom på, at forordningsteksten på området grundlæggende er individrettet, hvorfor den nationale støtteordning skal kunne rumme dette.	SGAV har noteret sig bemærkningen vedrørende mulighed for flerårige bekendtgørelser for ordningen. Etableringsstøtteordningen er udmøntet som en virksomhedsordning, hvor tilsagn og tilskud retter sig mod den ansøgende virksomhed og ikke den eller de tilknyttede unge landbrugere. Ændringerne i CAP-planen gør dette mere tydeligt. Dermed er det ikke muligt for unge landbrugere personligt at modtage tilskud. Styrelsen finder, at forordningsteksten ikke er klar i sin udformning, men har lagt til grund, at ordningen sandsynligt er tænkt som en virksomhedsordning. Formålet med ordningen er at understøtte de unges overtagelse eller opstart af en landbrugsvirksomhed. Det er dermed etableringen af en virksomhed som ordningen understøtter finansielt og ikke den unges privatøkonomi. Det er muligt at få tilskud som enkeltmandsvirksomhed, så på denne måde er det muligt individuelt at modtage tilskud. Bemærkningen giver dermed ikke anledning til ændringer.
	Landbrug & Fødevarer bemærker, at for vand- og klimaprojekter tilføjes der en måde til at kontrollere rimelige priser, der tager udgangspunkt i projektets omkostningseffektivitet. Landbrug & Fødevarer er enige i, at dette er en hensigtsmæssig tilføjelse. Som det fremgår af teksten, anvender Miljøstyrelsen et tilsvarende princip. Landbrug & Fødevarer er positive over for en sådan ensretning, da det gør det lettere	SGAV noterer sig, at Landbrug & Fødevarer er positiv vedr. styrelsens forslag om at indføre en mere simpel model for kontrol af rimelige priser i vand- og klimaprojekter med udgangspunkt i, at projekter blot skal overholde krav til omkostningseffektivitet. Forslaget er stillet med

	at administrere og overskue de forskellige ordninger, der i bund og grund har samme formål.	ophæng i en anbefaling fra taskforcen for udtagning af kulstofrige lavbundsjorder og de kollektive virkemidler.
	Landbrug & Fødevarer bemærker, at der på baggrund af bemærkninger fra Danmarks Biavlerforening ønskes tilføjet to yderligere kriterier til effekterne for 2027, idet det ønskes at gøre projekterne mere vedkommende for biavlerne. Det drejer sig om følgende: - Inddragelse af biavlere i projektet og - Formidling af projektets resultater til biavlere.	Ændringerne skyldes, at SGAV har valgt at justere prioriteringsmodellen, så den bedre afspejler behovet i sektoren og de projektansøgninger, der modtages. Ændringerne i kapitel 5.2 er foretaget på baggrund af dialog med biavlssektoren. Både styrelsen og de inddragede aktører var indforståede med vigtigheden i ordentlig inddragelse og formidling. Det blev derfor besluttet at lade inddragelse og formidling fungere som overordnede og tværgående prioriteringsmarkører. De vil derfor for projektperioden 2026-2027 fungere som en overliggende effektfaktor på tværs af alle kriterierne. Effektfaktoren for formidling og inddragelse tilføjes ansøgerens vurderede effekt og influerer derved ansøgernes placering ved prioriteringen
	Landbrug & Fødevarer bemærker vedr. pleje af græs- og naturarealer, at det er positivt, at det bliver muligt at supplere permanent ekstensivering med et tilsagn til pleje af græs- og naturarealer.	Ingen opfølgning.
	Landbrug & Fødevarer noterer sig, at der i aftale om dyrevelfærd 2024-2027 afsættes 2,5 mio. kr. i 2025 og 2024 til en frivillig støtteordning til udfasning af burægproduktion. Det ønskes derfor afklaret om den omtalte indsats i CAP-planen skal ses i tillæg hertil.	De omtalte midler (2,5 mio. kr. i hhv. 2025 og 2024) er CAP-midler. De er en del af den økonomiske pulje på 60 mio.kr. årligt, der er afsat til miljø- og klimateknologi (MKT).

2. Den supplerende høring af Overvågningskomitéen den 4.-20. oktober 2024

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø har i perioden 4.-20. oktober 2024 sendt et revideret forslag til ændring af CAP-planen for 2025 i supplerende skriftlig høring i Overvågningskomitéen for CAP-planen.

Det reviderede forslag til ændring af CAP-planen fremgår af et notat samt den justerede CAP-plan version 4.0 med track-changes, der er udsendt til Overvågningskomitéen i forbindelse med den supplerende høring.

Ved udløbet af høringsfristen havde følgende medlemmer af Overvågningskomitéen fremsendt bemærkninger til forslaget til ændring af CAP-planen: Plan- og Landdistriktsstyrelsen, Landbrug & Fødevarer samt fælles høringssvar fra Dansk Ornitologisk Forening/Birdlife Danmark, Danmarks Jægerforbund, Danmarks Biavlerforening og Økologisk Landsforening.

Nedenfor gengives de væsentligste bemærkninger til det reviderede ændringsforslag samt Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljøes opfølgning herpå:

Part	Bemærkninger	Opfølgning
Plan- og Landdistriktsstyrelsen	Plan- og Landdistriktsstyrelsen har ingen bemærkninger til ændringsforslaget.	Ingen opfølgning.
Dansk Ornitologisk Forening/Birdlife Danmark, Danmarks Jægerforbund, Danmarks Biavlerforening og Økologisk Landsforening.	Dansk Ornitologisk Forening/Birdlife Danmark, Danmarks Jægerforbund, Danmarks Biavlerforening og Økologisk Landsforening (herefter "foreningerne") finder det overordentligt vigtigt, at forslaget opretholder udtagning af 4 pct. omdriftsjord som en naturbetingelse for tildeling af grundbetaling for såvel disse 4 som de resterende 96 pct. af omdriftsjorden (nu som et nyt GLM 10 og foreløbig i 2025).	Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø (SGAV) noterer sig bemærkningen.
	Foreningerne finder det væsentligt at få præciseret i CAP-planen og den efterfølgende regelsætning, at der netop er tale om en betingelse om udtag til natur, som også vil kunne indfries ved andet end 'brak', samt at betingelsen skal gælde på ejendomsniveau.	Ikke-produktive arealer kan i dag udgøres af flere forskellige tiltag, hvilket også vil være tilfældet i 2025 under GLM 10. Se evt. igangværende høring: Bekendtgørelse om konditionalitet og social konditionalitet for 2025 (https://hoeringsportalen.dk/Hearing/Details/69206)
	Foreningerne opfordrer til, at der med den nye GLM 10-naturbetingelse indsættes en betingelse om, at udtagningsbetingelsen skal indfries på de enkelte ejendomsnumre – uafhængigt af ejerforhold. Foreningerne henviser til en artikel i LandbrugsAvisen, hvor det fremgår, at det især er landbrug i områder med meget lavt indhold af habitater, der benytter sig af muligheden for fjernbrak, og at fjernbrakken	Der henvises til, at kravet skal fastsættes på baggrund af bedriftens omdriftsarealer. SGAV har tidligere i forbindelse med GLM 8 kravet undersøgt muligheden for at fastsætte yderligere krav ud fra ejendomsnumre. Kommissionen har i den forbindelse oplyst, at

	især havner i kommuner med i forvejen relativt højt indhold af habitater. Det bemærkes, at der er et påtrængende behov for at få udtagene til natur lagt bredt ud i landskabet, hvor de kan indgå i den økologiske infrastruktur, og samtidig for en højnelse af kvaliteten af disse udtag. Der opfordres til, at naturpligten til at udtage omdriftsjord i 2025 målrettes dels mod at blive spredt ud i landskabet (gennem pligt til at opfylde den på de enkelte ejendomsnumre), dels at det overvejes, hvordan kvaliteten af de udtagne arealer kan øges – f.eks. gennem supplerende tilskud hertil, hvis størrelse baseres på den faktiske kvalitetsøgning.	idet der er tale om en basisforpligtelse, der gælder generelt for landbrugerne, må der ikke fastsættes begrænsninger eller undtagelser til kravet, der medfører diskrimination af landbrugerne. Det er således kun muligt at fastsætte sådanne restriktioner gennem tilskudsordninger, hvis dette er en nødvendighed for at sikre opfyldelse af de specifikke målsætninger. Ift. fjernbrak kan det oplyses, at en intern analyse i styrelsen for ansøgningsåret 2023 viste, at det samlede areal med fjernbrak udgjorde ca. 0,5 pct. af det samlede landbrugsareal, samt at 87 pct. af det samlede brakareal lå inden for 10 km af bedriftens øvrige arealer. Analysen viste også, at GLM 8-brakarealerne generelt lå længere fra bedriftens øvrige arealer end omdriftsarealerne, og at der især var en overrepræsentation af GLM8-arealer blandt de marker, der lå mere end 50 km fra et beregnet midtpunkt af bedriftens arealer. Der kunne i analysen ikke påvises en signifikant forskel imellem fordelingen af fjernbrak og nærliggende brak imellem 2022 og 2023, hvor 4 pct.-kravet trådte i kraft.
	Foreningerne bemærker vedrørende perioden efter 2025, at det er fremgået af dagspressen (Politiken den 12.10.2024), at regeringen vil udarbejde en analyse af, hvordan kravet om udtagning af de 4 pct. omdriftsjord spiller sammen med den grønne trepart. Foreningerne erindrer i den forbindelse om, at den gældende biodiversitetsstrategi i afsnit 2.2.2. om tiltag for at bringe naturen tilbage i landbrugsområderne fastslår, at ”der er et presserende behov for at genskabe meget forskelligartede landskabstræk på mindst 10 pct. af landbrugsarealerne for at skabe plads til vilde dyr, planter, bestøvere og andet, der medvirker til naturlig skadedyrsregulering. Der er	Ingen opfølgning. Bemærkningerne vedrører perioden efter 2025, og høringen af Overvågningskomitéen vedrørte forslaget til ændring af CAP-planen for 2025.

	bl.a. tale om isolationsbælter, brakjord, der enten er eller ikke er i omdrift, hegn, ikkeproduktive træer, terrassemure og vandhuller”, idet det tillige fremgår, at øget biodiversitet ofte vil fremme landbrugsproduktionen, og at medlemsstaterne skal omsætte 10 pct. målet til en lavere geografisk målestok for at sikre sammenhæng mellem habitaterne. Foreningerne henviser desuden til et nyligt offentliggjort notat fra Biodiversitetsrådet (af 10.10.2024) og forordning (EU) 2024/1991 om naturgenopretning, art. 10 og 11, m.v. og opfordrer til, at der i den bebudede analyse af udtagningsbetingelsens samspil med den grønne trepart i mangel af målrettet, dansk forskning på området som minimum inddrages en række nærmere angivne, fortrinsvis internationale, referencer, idet regeringen opfordres til nøje at redegøre for, hvordan biodiversitetsstrategiens og Naturgenopretningsforordningens mål vil blive søgt opfyldt, hvis naturbetingelsen om udtagning af 4 pct. omdriftsjord ikke fortsættes efter 2025.	
Landbrug & Fødevarer	Landbrug & Fødevarer bemærker, at der med indførelsen af et nyt GLM 10 krav, som genindfører kravet om etablering af 4 pct. ikke produktive arealer som et ekstra nationalt krav i Danmark, er tale om et unødvendigt selvmål af regeringen med mærkbare konsekvenser for både landbruget og omgivelserne. Der er tale om unødigt bureaukrati og midlertidig braklægning, som bremser landmændene i at bruge de samme jorde til fødevareproduktion eller til tiltag, der rent faktisk ville gøre en reel forskel for naturen og klimaet. Det eneste, der med sikkerhed opnås ved en dansk enegang på et krav om 4 pct. ikke produktive arealer, er, at danske landmænd får ringere konkurrencevilkår end deres europæiske kolleger. Desuden kan fastholdelsen af 4 pct.-kravet få negativ betydning for søgningen til den nye ordning for permanent ekstensivering, og dermed bliver permanente resultater til gavn for natur, klima og miljø begrænset til fordel for midlertidig braklægning.	SGAV bemærker, at det er politisk besluttet at videreføre 4 pct.-kravet, som det så ud under GLM 8, i 2025 som et nationalt krav.
	Landbrug & Fødevarer bemærker, at det er vigtigt, at der følges op på udtalelserne fra Jeppe Bruus, minister for grøn trepart, om, at der	SGAV noterer sig bemærkningen.

	fra 2026 bør gås nye veje, så arealomlægningen målrettes, jf. intentionerne i den grønne trepart. Det er helt afgørende for Landbrug & Fødevarer, at kravet forsvinder i 2026. Landbrug & Fødevarer bemærker, at indtil kravet fjernes, er der brug for nogle tilpasninger af kravet, så det kan fungere bedre for de danske landmænd. Det drejer sig om følgende: 1) <u>Forbudsperiode</u>: Det skal være muligt at slå en brakmark, der indgår i 4 pct. kravet (eller i ordningen for biodiversitet & bæredygtighed) i forbudsperioden, hvis dette kræves af hensyn til risiko for krydsbestøvning til marker, hvor der dyrkes markfrø, der i givet fald ikke ville kunne certificeres. Det samme gælder i forhold til at bekæmpe giftige, aggressive eller uønskede plantearter, som f.eks. flyvehavre, kæmpebjørneklo, brændenælder og tidsler. 2) <u>Gåsebrak</u>: Det skal være muligt at etablere brakmarken på en måde, så den bliver særligt attraktiv for vilde gæs, f.eks. ved at iså striber med raps. 3) <u>Undtagelse ved meget græs</u>: Alle bedrifter med mere end 75 pct. græs bør undtages GLM 10 kravet, uanset hvilke afgrødekoder der anvendes på arealet. 4) <u>Permanent græs</u>: Slåningsbrak anmeldt under GLM 8 tæller ikke med som græs i optælling til permanent græs. Det er vigtigt, at den samme regel kommer til at gælde under det kommende GLM 10 krav. 5) <u>Frist for blomster/bestøverbrak</u>: Fristen for etablering af blomster/bestøverbrak er fastlagt til senest 30. april, med mulighed for udskydelse. Aarhus Universitet har vurderet, at såning 14 dage senere ikke har væsentlig betydning for formålet med blomster/bestøverbrak. Fristen kan derfor uden problemer fastlægges til 14. maj frem for 30. april. 6) <u>Markkrat</u>: Det fremgår ikke klart af teksten i CAP-planen, om der i 2025 kan anmeldes nye markkrat. Teksten på side 235 antyder, at muligheden kun gælder markkrat, der blev registreret under GLM 8 i 2023 eller 2024. Landbrug & Fødevarer mener, at det til enhver tid skal være muligt at anmelde nye markkrat.	SGAV bemærker, at ændringer til kravet skal godkendes af EU-Kommissionen. Der henvises til den igangværende høring om den kommende bekendtgørelse: Bekendtgørelse om konditionalitet og social konditionalitet for 2025 (https://hoeringsportalen.dk/Hearing/Details/69206) 1) <u>Forbudsperiode</u> Selektiv bekæmpelse af flyvehavre og kæmpebjørneklo er fortsat tilladt på GLM 10-arealer i 2025. Såfremt det er nødvendigt at slå et brakareal af hensyn til at overholde afstandskravene for certificerede marker eller uønskede plantearter, vil arealet fortsat kunne opnå grundbetaling, men kan ikke indgå i opfyldelsen af GLM 10-kravet, hvorfor kravet skal opfyldes med andre ikke-produktive elementer eller arealer. Dette skyldes, at brakarealer, der indgår i opfyldelsen af GLM 10, har som hovedformål at forbedre biodiversiteten på arealet, hvorfor der gælder en forbudsperiode mod slåning den 1. maj til 31. juli, som er fastsat af hensyn til de ynglende dyr på arealet. 2) <u>Gåsebrak</u> Der henvises til et tidligere svar til Landbrug & Fødevarer vedr. gåsebrak (februar 2024): - <i>Det kan oplyses, at i det omfang afgrøder kan udsås på braklagte arealer, skal det ske inden for rammerne af forbuddet mod aktiviteter, der er tilknyttet produktion, på arealer og elementer, der</i>
--	--	--

		anvendes til opfyldelse af 4 pct.-kravet under GLM 8. (Nu GLM 10) - Hvis hele arealet skal indgå som brak, er det derfor afgørende, at den tilsåede afgrøde (i dette tilfælde raps) undlades at blive udsået som monokultur i striber, men i stedet spredes tyndt ud på arealet, således at høst ikke er mulig. - Hvis rapsen er udsået i striber på et areal, der efterfølgende anmeldes som brak, skal marken derfor opdeles i brak og raps, hvorved rapsen bliver en selvstændig mark, der anvendes til produktion, mens resten af marken holdes som et ikke-produktivt areal med brak. Brakarealet kan derved indgå i opfyldelsen af GLM8 og indgå i bio-ordningen biodiversitet & bæredygtighed. Der gøres i den forbindelse opmærksom på, at det altid vil bero på en konkret og individuel vurdering, hvorvidt kontrollen anser arealet som et produktionsareal. 3) <u>Undtagelse ved meget græs</u> Den nuværende undtagelse for bedrifter, der har anmeldt mere end 75 pct. af deres omdriftsareal med græs og andet grøntfoder, der ikke har nogen kvælstofnorm, fosfornorm og ikke omlægges, videreføres uændret til GLM 10. Undtagelsen er politisk besluttet, hvorfor det også er politisk besluttet, at undtagelsen ikke skal gælde alle græsarealer.
--	--	---

		4) <u>Permanent græs</u> Reglen omfatter arealer, der anses som udtaget i medfør af definitionerne af agerjord som angivet i CAP-planens kapitel 4.1.2.2. og fortsætter uændret under det kommende GLM 10 krav. 5) <u>Frist for blomster/bestøverbrak</u> Fristen den 30. april er fastsat i CAP-planens kapitel 4.1.2.2. vedr. definitioner af agerjord. Danmark har adspurgt Kommissionen, om fristen kunne udskydes generelt, hvilket har været afvist. Dog har Kommissionen accepteret, at fristen kan udskydes, såfremt vejrforhold gør det vanskeligt for landbrugerne at etablere en blomsterblanding inden den 30. april. I så fald kan myndighederne beslutte at forlænge fristen, indtil vejrforholdene tillader udsåning. Muligheden for udskydelse blev anvendt i 2024. 6) <u>Markkrat</u> Det er som følge af Kommissionens ændringer af CAP-planforordningen ikke længere muligt at udvide det tilskudsberettigede areal med ikke-produktive elementer, der er beliggende udenfor markblokken, såfremt de indgår i opfyldelsen af GLM8. Det vil fortsat være muligt at etablere nye markkrat efter reglerne for småbiotoper. Reglerne vil blive præciseret i bekendtgørelser og vejledninger.
	Landbrug & Fødevarer bemærker, at som følge af genindførelsen af 4 pct. kravet nedjusteres det planlagte areal under ordningen biodiversitet & bæredygtighed. Dette betyder, at den foreslåede reduktion i beløbet, der er afsat til grundbetalingsordningen på ca. 172 mio. kr., ikke vil blive gennemført. Det er uklart, hvad dette vil få af betydning for sikringen af, at Danmark overholder EU's krav til at anvende	Indførelsen af GLM 10 med krav om braklægning af 4 pct. af omdriftsarealet indbærer ikke et økonomisk efterslæb, som skal kompenseres på et senere tidspunkt. For 14 mio. euro af midlerne, som i 2023 blev overført fra bio-ordningerne til grundbetaling, fremgår det af CAP-planen, at disse

	25 pct. af midlerne i søjle 1 til bioordninger. Eftersom der blev ført midler tilbage til grundbetalingsordningen i 2023 som følge af mindre søgning til bioordningerne end forventet, må det forventes, at der skal kompenseres for dette efterslæb på et senere tidspunkt. Landbrug & Fødevarer ser gerne, at dette efterslæb håndteres løbende frem for, at der i et enkelt år kommer en voldsom reduktion i beløbet afsat til grundbetaling.	skal søges tilbageført som udbetalinger under bio-ordningerne. Dette forventes at ske i forbindelse med en kommende ændring af CAP-planen, som implementerer Aftale om et Grønt Danmark.
	Landbrug & Fødevarer noterer, at Landbrugsstyrelsen i forbindelse med definitionen af "ung landbruger" har præciseret teksten i forhold til, hvornår en landbruger anses for at være driftsleder, og at præciseringen svarer til den måde, det er håndteret og administreret på i etableringsstøtteordningen (krav om minimum 25 pct. ejerandel og en stemmeandel på mere end 50 pct.). Det er vigtigt, at der er mulighed for en gradvis overtagelse af en bedrift, så glidende generationsskifter kan understøttes bedst muligt, og at der derfor holdes fast i, at en ny ansøger kan blive berettiget til tilskud fra ordningen med en ejerandel på 25 pct. Landbrug & Fødevarer bemærker desuden, at driftslederbegrebet anvendes mere aktivt i CAP-plan teksten end tidligere – også i beskrivelsen af etableringsstøtteordningen. Landbrug & Fødevarer vil derfor gerne sikre sig, at forståelsen af driftslederbegrebet er uændret i forhold til tidligere, og at der ikke stilles nye krav til at være driftsleder. Landbrug & Fødevarer noterer, at det nu præciseres, at det er virksomheder, som enten helt eller delvist ejes af en ung landbruger, som kan få tilskud under etableringsstøtteordningen. Det er afgørende for Landbrug & Fødevarer, at denne ændring ikke får konsekvenser for den enkelte landbrugers mulighed for at få tildelt etableringsstøtte.	Det er fortsat muligt, at en virksomhed, som ansøger, kan blive tilskudsberettiget til ordningen under den forudsætning, at virksomheden har tilknyttet en ung landbruger med en ejerandel på min. 25 pct. Bemærkningen giver dermed ikke anledning til ændringer. Ændringerne i CAP-planen vedrørende driftslederbegrebet er blevet præciseret. Ændringerne i CAP-planen er med henblik på at gøre det mere tydeligt, at det er den tilknyttede unge landbruger, som skal være driftsleder i den ansøgende virksomhed. Bemærkningen giver dermed ikke anledning til ændringer. Præciseringen af, at det er virksomheder, som enten helt eller delvist ejes af en ung landbruger, som kan få tilskud under etableringsstøtteordningen, ændrer ikke ved den enkelte virksomheds mulighed for at få tildelt tilskud. Etableringsstøtte til unge landbrugere er en virksomhedsordning, hvor tilsagn om tilskud udbetales til den ansøgende virksomhed og ikke den tilknyttede unge landbruger. Bemærkningen giver dermed ikke anledning til ændringer.
	Landbrug & Fødevarer finder det fortsat meget vigtigt, at der sker justeringer i definitionen af en aktiv landbruger, da den nuværende definition giver en række udfordringer, jf. de afgivne bemærkninger i forbindelse med den første høring af CAP-planen den 9. juli 2024. Landbrug	SGAV har inddraget disse forhold i overvejelserne ved udarbejdelse af udkast til grundbetalingsbekendtgørelsen for 2025. <i>Kalenderåret</i>

	& Fødevarer har desuden følgende supplerende bemærkninger: De opstillede kriterier for aktiv landbruger skaber mange uforudsete problemer og har i både 2023 og 2024 medført en lang række underkendelser af grundbetaling og bioordninger. Reglerne om aktiv landbruger, som de er udmøntet af de danske myndigheder med et krav om opfyldelse i "kalenderåret", spænder ben for generationsskifter, virksomhedsomdannelser, almindeligt salg af bedrifter, dødsboer m.m. CAP-planen bør udformes, så den utilsigtede konsekvens af reglerne om aktiv landbruger-kriteriet afværges. Der bør således ved overdragelse af bedrifter m.m., f.eks. i forbindelse med tilskudsordninger med producentskifte, være mulighed for at indtræde i overdragernes status som aktiv landbruger. Der er også opstået uforudsete problemer for den gruppe af ansøgere, der udelukkende har mulighed for at opfylde kriteriet for aktiv landbruger på baggrund af kriterie 2 om maks. 5.000 euro i foregående ansøgningsår. Landbrugsstyrelsen har udsendt en række høringer primo oktober 2024, hvor det konstateres, at der er udbetalt over 5.000 euro i 2023, hvorefter 2024 ansøgningen underkendes. For nogle ansøgere drejer det sig om få kroner over maksimumsbeløbet. En af årsagerne til at beløbsgrænsen på max. 5.000 euro er overskredet er, at tilskudssatserne blev hævet i 2023. De endelige støttesatser blev først offentliggjort efter fristen for nedjustering af ansøgte arealer i Tast selv for 2023. Det vil sige, at denne gruppe ansøgere ikke havde mulighed for at tilpasse sig i 2023 for at undgå at komme i en situation, hvor kravet om aktiv landbruger ikke kunne efterleves i 2024. Det har samtidig den konsekvens, at denne gruppe ansøgere ikke har mulighed for at være støtteberettiget til direkte arealstøtte i 2025 og 2026, da de øvrige kriterier ikke kan opfyldes. Der bør derfor tilføjes en mulighed, så aktiv landbruger kan opfyldes ved at modtage maks. 5.000 euro i støtteåret.	Reglerne om aktiv landbruger for grundbetalingsbekendtgørelsen for 2025 er udformet på en måde, således at det er muligt at bevare status som aktiv landbruger i forbindelse med virksomhedsoverdragelse, ændring af CVR, etc. Det er vurderet, at dette kan rummes inden for den eksisterende ordlyd i CAP-planen. Helt konkret er der indsat en undtagelse som et stk. 3 til reglerne om aktiv landbruger ift. § 7, stk. 1, nr. 3 (i høringsversionen § 9, stk. 1, nr. 3), om tilmelding til Register for Gødningsregnskab og certificeret til økologisk jordbrugsproduktion. Dette skyldes, at den nuværende regel stiller krav om, at ansøger er tilmeldt Register for Gødningsregnskab eller er certificeret/omfattet af ansøgning om certificering til økologisk jordproduktion fra ansøgningsfristen, herunder at tilmeldingen/certificeringen skal være opretholdt i kalenderåret. De nuværende særskilte regler for Register for Gødningsregnskab og økologisk jordbrugsproduktion kan resultere i manglende opretholdelse af tilmeldingen i kalenderåret, som medfører, at ansøger mister status som aktiv landbruger ved udmeldingen. Dette vedrører særligt virksomhedsomdannelser eller anden ændring, der medfører bortfald af ansøgers virksomhedens CVR-nummer. Det nye stk. 3 muliggør, at ansøger (f.eks. overdrager) ikke mister sin status som aktiv landbruger ved f.eks. en skattefri virksomhedsomdannelse eller virksomhedsoverdragelse samtidig med, at der fortsat stilles krav om, at ansøger er tilmeldt/certificeret i kalenderåret. Ligeledes er der indsat en undtagelse, der giver erhverver tilsvarende mulighed for
--	--	--

		at opnå status som aktiv landbruger ved overtagelse af en bedrift. Såfremt en ansøger udmeldes af gødningsregistreret som følge af dødsfald, skal dødsboet sørge for at påberåbe force majeure for at opretholde status som aktiv landbruger. <i>Kriterie 2 og Aktiv Landbruger Definition i CAP-planen for 2025</i> Med hensyn til kriterie 2 er det forordningsbestemt, at der er en fast grænse på højst 5000 euro. Det er korrekt, at det ikke er muligt på forhånd at vide, hvor meget tilskud, der vil blive givet. Det fremgår dog både af bekendtgørelse og vejledning, at tilskudssatsen kan variere. Ansøgere skal derfor være opmærksomme på dette, når der søges om tilskud. Det er vigtigt at understrege, at kriterie 2 ikke er det eneste kriterie, der kan opfyldes for at blive betragtet som aktiv landbruger. Der er allerede andre eksisterende muligheder for ansøgere, f.eks. anses man som aktiv landbruger, hvis man er certificeret økolog.
	Landbrug & Fødevarer savner, at der i CAP-planen findes en definition af, hvordan en landbrugsbedrift defineres, herunder om der anvendes forskellige bedriftsbegreber i forskellige sammenhænge.	Dette er ikke defineret i CAP-planen, da definitionen af en landbrugsbedrift er fastsat i CAP-forordningen. Det er ikke hensigten, at forordningsfastsatte definitioner skal reguleres og gengives i nationale regler. Definitionen findes i forordning 2021/2115, artikel 3: ”Definitioner I denne forordning forstås ved: [...] »bedrift«: alle de produktionsenheder, der drives landbrugsmæs-

		sigt af en landbruger, og som befinder sig på samme medlemsstats område.”
	Landbrug & Fødevarer bemærker, at resultatindikatorer og milepæle, som involverer økologi, nedjusteres som følge af lavere tilslutning end forventet i de kommende år. For 2026 nedjusteres indikatoren til 262.561 ha økologisk areal. Dette ligger under det nuværende økologiske areal, som ifølge Danmarks Statistik er på 303.500 ha i 2023. Landbrug & Fødevarer mener, at indikatoren skal justeres, så der ikke forventes et fald i forhold til det nuværende areal.	Tallene for 2026 afspejler de budgetterede arealer under ordningen i CAP-planen. De blev nedskrevet ifm. forøgelse af basissatsen til 1.200 kr./ha. Foruden arealerne under ØA-bio er en række arealer økologiske med tilskud fra f.eks. pleje af græs- og naturarealer eller biodiversitet & bæredygtighed. Tallet er tidligere opgjort til ca. 55.000 ha men er formentlig stigende.

Videre proces

Overvågningskomitéens udtalelse fremsendes til EU-Kommissionen i forbindelse med fremsendelsen af forslaget til ændring af CAP-planen for 2025. Desuden offentliggøres udtalelsen på Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljøs hjemmeside.